THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
H. Winberg, Pres. & Gen. Mgr.
The Only Daily Jewish Newspaper In The Province of Ontario.
PUBLISHED BY
CANADIAN JEWISH PUBLISHING Co. Ltd.
251—253 Queen Street West Telephone Adelaide 3067
Subscription Rates $6 PER YEAR, $3.50 SIX MONTHS
Single Copy — 3 cents
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O. Toronto, Ont.
January 22nd 1913

אפענע טויערען—די איינציגע רעטונג

דאס, מיט וועלכען מען האט זיך ביז יעצט געשטיקט שטילערהייט ווענען דעם רעדט מען שוין יעצט גאנץ אפען.

מען האט ביז יעצט זיך געשעהמט אין די באטרעפענדע קרייזען, צו רעדען וועגען דער גרויסער איסוואנדערונג וועלכע געהט יעצט פאר ביי אונז אין לאנד — אבער מעהר קען מען עס שוין ניט איסבאהאלטען.

עס איז שוין מעהר קיין סוד ניט, אז די קאנאדער שטעדט ווערען איסגעליידיגט פון זייער באפעלקערונג.

די קלאגען הערען זיך יעצט פון אלע ווינקעלאך פון לאנד.

מען לייפט פון קאנאדע, אין קאנאדע פארשפארט איהרע טירען.

און מען פארגעסט דערביי די לאניק.

אין קאנאדע הערשט ארבייטסלאזיגקייט, איין איסערליכער מארק איז ניטא. דער איינגענער אינערליכער מארק איז באגרענעצט, שליסען זיך דאהרום די פאבריקען, ווערען הונדערטער מענשען ארבייטסלאז, לייזען ניט די געשעפטען און קרעמער, הייפט זיך עס אויך אפ אויף די איבעריגע צווייגען, און עס ווערט געשאפען א געדריקטע עקאנאמישע לאגע אין לאנד.

וואס זשע טוט מען? נעהמען אינזערע איטאריטעטען פארשפאר־רען טיר און טויער, ווערט דער צאהל פון קייפער נאך קלענער, די רייהען פון די ארבייטסלאזע וואקסט, די צאהל קאנסומער נאך מעהר פארקלע־נערט, און די לאגע נאך שלימער.

ווען מען וואלט אבער לאגיש געהאנדעלט, וואלט מען גאנץ אנ־דערש געהאנדעלט.

ווען טיר און אייער וואלטען פריי געווען, און פלאץ איז פארהאן איבערגעגעבן, וואלט געוואקסען די באפעלקערונג, וואלט געוואקסען דער פארבראיך, וואלט מעהר ארבייט געווען, וואלטען די געשעפטען מעהר געלייזט, וואלט די שטיטוגג אין לאנד געווען א גאנץ אנדערע.

הונדערט טויזענד נייע מענשען זוען עס קומען אריין, מיינט דאס אז זיי דארפען שיך אין קליידער, הייזער אין מעבער, שפייז און אנדערע נייטווענדיגקייטען, ווערט דארום דער איינגענער מארק א גרעסערער, דארפען מעהר זאכען פראדוצירט ווערען, ווערט דאן מעהר ארבייט פאר אלעמען, און די לאגע עקאנאמישע לאגע ענדערט זיך.

דאס איז דער איינציגער לאגישער פועל יוצא ווען מען וויל זיך ארייננראסטען אין דער זאך, אבער ביי אונז ווערט אלעס צופרעסען פון דער בלינדער שנאה צום אייסלענדער, און מען מערקט דערביי ניט, אז מען גראבט דערווייל אונטער קאנאדע'ס אינטערעסען.

ווייל פינקט זיי דער עמיגראנט נויטיגט זיך אין קאנאדע, אזוי נור־טיגט זיך קאנאדע אנ'ס עמיגראנט. ביידען'ס אינטערעסען, קומען זיך צו־זאמען.

אנשטאט צו לעזען די פראגע אויף א לייכטערען אופן, זוכט מען צו אימיטירען די שטאאטען, און מען ווייל זיך ניט רעכענען מיט די לעבע־דיגע פאקטען.

אבער מען וועט עס מוזען.

ווייל די נויט וועט טרייבען דערצו.

א לאנד וואס האט פלאץ פאר ווענינסטענס הונדערט מיליאן מענ־שען קען ניט בלייבען פוסט און לעער, מיט קיים אכט—ניין מיליאן איינ־וואוינער.

אפענע טויערען — אין דעם ליגט קאנאדע'ס איינציגע רעטונג.

אויף פרעמדע קעסט

איינצינגווייז ווערען די קלענערע און שוואכערע מדינות איינגע־שלונגען פון די גרויסע "העכט", פון די מעכטיגע מלוכות וואס זענען ארום די זעקסערינס פון דער גרויסער וועלט־מלחמה. אזא לאנד ווי עסטרייך האט זיך אויף די איינענע פיס ניט געקאנט האלטען און דער פעלקער־בונד האט געמוזט איהרע פינאנצ'יעלע לאטעס פארלאטען און אונטער איהר הענעמאניע ארינטערגעהמען. עסטרייך האט זיך אהן דעם פעלקער בונד און אהן די אמעריקאנער קאפיטאלען ניט געקאנט האלטען. זי וואלט אונטערגעגאנגען און וואלט אונטער איהרע אייגענע הורבות באגראבען געווארען.

און איצט קומט אונגארן. די מדינה איז אויסגעשעפט און אויסגע־מאטערט. זי קאן זיך אליין ניט דערנעהרען. זי קאן איהר אייגענעם פי־נאנצ'יעלען וואגען ניט שלעפען. האט דער פעלקער־בונד זיך אויף איהר מרחם געווען און האט איהר איבערגעגעבען די ברירה צו אויסקלייבען א רעטער. און א רעטער מיינט א רייכער פעטער מיט שווערע מיליארדען, א מין פינאנצ'יעלען דיקטאטאר, וואס זאל די געלט־אינטערעסען פון דער מדינה איבערנעהמען און באלעבאטעווען זיי אן אמת'ער הערשער. פאר אונגארן איז געבליבען דער בעסטער ווייכען דער איהר גרול אין די הענט פון אן אמעריקאנער רייכען פעטער.

עס קלינגט אפשר פרעמדליך, ווען א פעלקער־בונד דארף זיך זעכ־דען נאך דער פראטעקציע פון א רייכען יחיד, כדי די אינטערעסען פון א מדינה צו ראטעווען. אונגארן איז א קליינע מדינה'לע, א נידערגע־שלאגענע מדינה'לע אהן א רודער אין אהן אן אייגענעם רצון. וואס דער פעלקער־בונד וויל, דאס טוט ער מיט איהר. הייגט ווען דער "בונד" איבערגעבען אונגארן אין די הענט פון אן אמעריקאנער באנקיר אין מאר־גען וועט די מדינה פארשאבערט ווערען צו א פראנצ'יזישען אדער ענגלי־שען באהן־מאגנאט, אדער מיינען־באראן.

עס איז הפקר א וועלט אין אייראפא, און אויף הפקר ווערען די אינ־טערעסען פון די קליינע מדינות איבערגעלאזען. ווען דער "בונד" וואלט זיך געקימערט פאר'ן כבוד פון די קלענערע פעלקער, וואלט ער שוין געפו־נען א וועג זיי אזוי צו מאנעווירירען אז דער כבוד פון יענע לענדער זאל ניט אנגעריהרט ווערען. דער "בונד" האט געקאנט שאפען א הלואה אינטער איהר אייגענער הענעמאניע און פינאנסירען די אונגארישע מלוכה־אינטער־רעסען אזוי ליאנג ביז דער מצב פון דער וועלט וועט סטאביליזירט ווערען און די קלענערע מדינות וועלען צו זיך קומען. אבער דעה וועט זיך עס איינשטעלען פאר אזעלכע טל'ומטר'דיגע מדינה'לאך ווי אונגארן?

ביסלאכווייז ווערט פארווירקליכט דער חלום פון די "געלט־איינ־שלונגער", וועלכע האבען די גרויסע מלוכות אויסגערופען. די באזיצער מדינות ווערען וואס ווייטער אלץ מעהרער און מעהרער פארשקלאפט און אמעריקאנט. זיי ווערען פארקייפט צו אמעריקאנער פינאנצ'יעלע מלכים, און זייערע אינטערעסען ווערען צוריבען און צישטויבט אונטער דעם הרוק פון דער אימפעריאליסטישער פאלעטיק. מעג זיך אונגארן ווערט זיין דער סטעקעניע. מעג זיך דער אונגארישער רעזשים זיין דער ערנסטע אין דער וועלט. — אבער צו וואס האט מען באדארפט אויבערגעבען דאס מדינה'לע מיט אהרע מענשען אין די הענט פון אמעריקאנער באנקירען? ווינציג מאכט האט אמעריקע? קארג קאנצעסיעס האט אמעריקע אין איהרע לאפעס אריינגעכאפט זינט דער לעצטער שאס איז אויף די אייראפ־פייאישע פעלדער אפגעפייערט געווארען?!

ניטא קיין ערגערע און בעסערע ראסען

פון בן־לוי

פראפעסאר מאקס קאהלער האט ערשט פארעפענטליכט אין דער „נ״יו יארק טיימס" אן אינהאלטסרייכען אר־טיקעל איבער דער פראגע פון כאשרענ־קען איינוואנדערונג. עס פארשטעהט זיך, אז פראפעסאר קאהלער, ווי יעדער רעכט־דיינקענדער מענש, טרעט ארויס שארף געגען אלע באשרענקונגען אויף איינוואנ־דערונג. ער טרעט אבער ארויס באזונ־דערס שטארק געגען דעם נייעם דזשאנ־סאן פארשלאג, מיט דער ווייז פראצענט קוואטא לויט דער יעהרלונג פון יאהר 1890.

די דאזיגע קוואטא, וועלכע איז אנג אנגענומען געווארען פון דער הויז קאמי־טע, איז געציעלט ספעציעל געגען די מזרח פעלקער, איז געמיינט צו באשרענ־קען הויפטזעכליך די איינוואנדערונג פון רוסלאנד, פוילען, איטאליע, גריכענלאנד א.אז.וו. אט נעגען דעם טרעט פראפע־סאר קאהלער הויפטזעכליך ארויס.

ער זאגט, אז דיזער נייער פארשלאג פון באשרענקען די איינוואנדערונג איז אפען געציעלט געגען די מזרח פעלקער און קומט פון מענשען וואס האבען זיך איינגעדרעט אז זיי, די אנגלא־זאקסען, זענען די אויבערשטע פון שטויסעל, אז ביי זיי אליין ליגט די גאנצע חכמה, די גאנצע קולטורעלקייט, די גאנצע עהרליכ־קייט און די גאנצע ציוויליזאציע. ער ברענגט ציטאטען פון א רעדע, וואס איז געהאלטען געווארען אין סענאט נאך אין יאהר 1790 פון סענאטאר מעקלעי וועג־גען די ניו ענגלאנד בירגער, וועלכע האב־בען זיך איינגערעדט אז זיי זענען אלץ, און זיך איינגעדרעט אז זיי זענען אלץ, ווי דער אינגלישער אינגענ־יער, אז זיי זענען אמת ענגלישע, אין דער גאנצער פיזישער אייסעזהן זייע־רער ענדערט זיך, און ווערט „ענגליש". וואס אנבאלאנגט מאראלישע באנריפען זענען די מייסטע איינזלאך פון די איינגעוואנדערטע פיעל בעסערע אמע־ריקאנער איידער די וואס האבען זיך אונטערנומען צו אפהיטען די „רייג־קייט" פון אמעריקא.

פראפעסאר קאהלער באקעמפט אין אלגעמיין אלע באשרענקונגען פון איינ־וואנדערונג. ער ווייזט מיט פאקטען אז די אלע בלעם וואס מען האט ביז איצט אנגענומען, האלטען ניט אויס די קריטיק. לאמיר נעהמען אלס ביישפיעל די באר־שרענקונג פון בעזגראמאטנע. די וואס קענען ניט לייענען און שרייבען אויף א וועלכער עס איז שפראך, ווערען ניט אריינגעלאזען. פראפעסאר קאהלער באר־טראכט אפילו די דאזיגע באשרענקונג אלס אן אומזין. אמעריקא נויטיגט זיך אין פראסטע ארבייטער און עס איז א כלל אז גראדע די פראסטע ארבייטער קענען ניט לייענען און שרייבען. שליסט מען זיי אויס, שליסט מען אויס די מעג־ליכקייט פאר דעם לאנד צו קריגען ענע־רגייטער פאר דעם לאנד צו קריגען ענע־רגייטער אין וועלכע דאס לאנד נוי־טיגט זיך אזוי פיעל. אבער די לעצטע באשרענקונגען, די באשרענקונגען געגען גאנצע נאציאנען, גאנצע פעלקער, דאס איז ניט גאר א פארברעכען גאר פשוט אן אומגליק פאר אמעריקא.

פראפעסאר קאהלער רעכענט דאו אויס די אלע פעלקער וואס דער נייסטער געזעץ פארשלאג שליסט אויס אין וויזיט ווי גרויס עס איז דער פארברעכען וואס מען באגעהט געגען די אייסעשלאסענע נאציאנען.

זוער פון די אמת'ע יענקיס וועט זיך אונטערנעהמען צו זאגען, אז די גרי־כען, וועמען מען וועט כמעט ניט אריינ־לאזען לויט די נייע באשרענקונגען, זע־נען ערגערע מענשען איידער די אנגלא־זאקסען? ווער וועט זאגען אז די רוסען זענען ערגערע, די פאלאקען, אודאי די אידען? דאך ווערען זיי כמעט ווי אויס־געשלאסען פון לאנד, וועט מען פון יענע לענדער כמעט קיינעם ניט אריינלאזען.

און ער פרעגט מיט רעכט, וועלכער מענש וועט זיך עס נעהמען די העזה צו ערקלערען אז אט די נאציאנען זענען ערגערע, זענען ווייניגער געבילדעט אלס נאציאנען, איידער די נארדישע; די סקאנדינאווישע, ענגלישע און דייטשע?

אין יאהר 1919 ווען מען האט גע־רעדט וועגען באשרענקען די איינוואנדע־רונג, האט דער באריהמטער געלעהרטער ווילאם האיעלס געזאגט דאס פאלגענדע וועגען די איינוואנדערטע:

„איך בין זיכער אז מיר האבען פיעל געוואונען, אז מיר זענען געווארען בעסערע אמעריקאנער, א דאנק די איינ־געוואנדערטע. א דאנק דעם וואס מיר האבען זיי אסימילירט און זיי זענען אזוי צו זאגען, איינגענומען געווארען אין דעם קערפער פון אונזער נאציאן. און איך בין זיכער אז וואס מעהר איינ־געוואנדערטע עס וועלען צו אונז קומען און מיר וועלען זיי אסימילירען, אלץ א שעהנערע, אלץ א פארגעשריטענערע נא־ציאן וועלען מיר ווערען".

פראפעסאר קאהלער ענדיגט זיין ארטיקעל מיט אן אויפרוף צו אלע טרייע אמעריקאנער, אז זיי זאלען ניט דערלא־זען צו דער שענדליכער גזירה וואס ווערט איצט געפלאנט געגען איינגעוואנדערטע; ניט אזוי צוליעב די איינגעוואנדערטע ווי צוליעב דעם לאנד, צוליעב אמעריקא, וועלכע וועט פון דעם זעהר פיעל ליידען. אזא לאנד ווי אמעריקא נויטיגט זיך כסדר אין פרישע כחות, אין פריז בלוט און באשרענקען די איינוואנדערונג הייסט בארויבען דאס לאנד פון דער מעגליכקייט פון וואקסען און פראנדעסי־סיען.

וואס איך וויל

פון י. ל. פאקס

וואס איך וויל?
ניט פיעל,
דאך קאן איך עס ניט קריגען,
ווייל ניט ביי מיר, און דיר
מיין פריינד
ליגט די מאכט,
עס צו ערפיילען..

איך וויל א היים,
און אימיצען וואס זאל ליעבען,
אמת ליעבען, —
מיר אליין...
האלזען מיל —
קושען מיר —
צערטלען ווי א קינד,
ווי מיין מאמע פלעגט עס טאן...

אמת פריינד! איך וויל
ניט פיעל?
דאך קאן איך עס ניט קריגען,
ווייל ניט ביי מיר, און דיר
מיין פריינד, ליגט די מאכט
עס צו ערפיילען...

א מענש וואס עסט גלאז און מעסערלאך: און פיהלט זיך געזונט און שטארק

ער שפייזט זיך שוין דערמיט שעהנע עטליכע יאהר. — אינ־געלוויין האט ער שוין געהאט א טבע צו טאנצען אויף שווערדען. — פריהער האט מען געמיינט אז דאס איז א טריק. — דאקטוירים האבען איהם אבער אינטערזוכט און האבען אויסגעפונען אז דאס איז ניט קיין טריק.

פון אשר'ס אייניקעל

מערט איהם דער גאנצער עסק ווי דער פאראיאהריגער שניי. ער טרינקט אויך וויסקי און אנדערע גיפטיגע געטראנ־קען. אלץ קומט ביי איהל ארויס אזוי נאטירליך אזוי לייכט ווי ער וואלט גע־געסען אדער געטרונקען גאנץ געוועהנלי־כע מאכלים, וואס יעדער מענש עסט און פארדייהעט.

דאקטוירים האבען דערקלערהט. אז דער נעגער איז א גרויסע וויסענשאפט־ליכע ערשיינונג. מען קאן נאך פאר־שטעהן, ווען מענשען ווערען צוגעוועהנט צו פארשיידענע קליימאטען. פאראן מענ־שען וואס קאנען זיך באדען בעת אין דרייסען קנאקט דער פראסט. פאראן ווידער אנדערע מענשען, וואס קאנען אויסהאלטען די גרעסטע אומבאקוועמ־ליכקייטען פון דער נאטור. זיי קאנען אויסהאלטען א שטורם; זיי קאנען ארי־בערטראגען א יסד־זייזיג, ניט פיהלענדיג דערביי די אויפרעגונגען, וואס געוועהנ־ליכע מענשען פיהלען בעת זיי פאהרען אייס'ן ים.. אבער דאס איז בלויז א רגילות. א מענש געוועהנט זיך צו צו פארשיידענע קליימאטען. אבער דער פאל מיט'ן נעגער, וואס עסט מעסערלאך, איז אן אויסערגעוועהנליכע ערשיינונג. דאס איז אן אויסנאהמספאל. דער מענש איז א פענאמען, וואס געפינט זיך איינער אין א דור. זיין פיזישע קראפט איז אויס־סער די גרעניצען פון דער מענשליכער השגה.

א בריעף פון שיקאגא

פון משה צעשינסקי

מאקס בראדסקי — פון א שיקאגאער קלאוק שאפ, צו דער מדרגה פון אן אפערא טענאר זינגער, מיט וועמען עס קלינגט יעצט דאס מוזיקאלישע וועל־טעל פון שיקאגא ביז סאן פראנציסקא; דאס איז יעצט ביי אונז די סענזאציע פון טאג.

אין 1913 האט געלאנדעט אויפ'ן אמעריקאנער באדען דער 17 יאהריגער אידישער יונגערמאן, מאקס בראדסקי, וועמען קרובים האבען אריבערגעבראכט פון יענער זייט ים, פון זשיטאמיר (וואר־ליגער גוב.), נאך שיקאגא.

פונקט ווי טויזענטער אנדערע אדי־בערגעקומענע עמיגראנטען, האט ער דא געבראכט פיהרען א טאנצשטענליכען קאמף פאר זיין עקזיסטענץ, אויף צו פאר־דינען אויף חיינה. יאהר איין יאהר אויס פארשליינט דאס קאפיטאליסטישע סיס־טעם אין זיין נעץ קרבנות אהן א צאהל. מענשען אין זיין נעץ האבען טאלאנט אויף פארשידענע געביטען, און ברויכען גאר זיך צו ענטוויקלען. זיי עקסטען נעגען די בייזע כוואליעס פון אונרעכט, פאלען און שטיינען, און ענדליך פארדינען זיי אין פינסטערען אפגרונד, ווער פון פאבריק, און אנדערע אין אייביגען קבר. אמאל, אמאל, אין א יובל אדער שמיטה, נע־ליינגט וועמען ניט אין זיך ארויסצורוי־סען פון די נעגעל פון שקלאפעריי און צו דערגרייכען צו א בעסער און שעהנ־נער לעבען.

דעם זעלבען שווערען שיקזאל האט דורכגעמאכט מאקס בראדסקי, צוערשט ביי שווערע אייזען ארבייט אין א פיני־סטערע פאבריק, שפעטער ביי פיקשטור פריימס, און א רייהע אנדערע ארבייד־טען, שווערע ארבייט, קליינע שכירות, עלענד, און פארלאזען פון איינענע און פרעמדע.

ענדליך לערענט ער זיך איים צו זיין א צישניידער אין א קלאוק שאפ, קומט אין נעהנטערע פארבינדונגען מיט דער יוניאן, — זייערע מיטגלידער און צייטונגען, און א נייער שטראם פון לעבען בעגינט אים צו פלוטירען אין דעם אמאלגאמאטעד יוניאן, דאס לעבען רוזטט צום לעבען, און ער ווערט דארט א מיטגליד. העלט זיי אין זייערע דראי־מאטישע ראלען, נעהמט אליין אויבער א ראלע וואס נעהט אדורך מיט ערפאלג, ווארפט זיך מיט חשק אריין צו לערענען וואס מעהר און מעהרער פון דעם אייר־ביגען קוואל פון וויסען.

לעבענדיג · שיין אונטער בעסערע קאנאמישע באדינונגען, האט ער באג־וכט וואס אפטער קאנצערטען פון כל המינים. די טענער פון גוטע מוזיקאלי־שע אויפפיהרונגען דרינגען טיעף אריין אין זיין מוזיקאלישען נעהער.

ביסלעכווייז, האט זיין מזל מעהר אנגעהויבען אייפשיינען. א דאנק זיין ענערגיטישער טעטיגקייט לטובת דער יו־ניאן, ווערט ער ערוועהלט אלס איהר סעקרעטאר און קאסירער, און דעם אמט האט ער אנגעהאלטען 3 יאהר צייט.

אין יאהר 1922, אין גרויסען שי־קאגא'ער סטרייק פון דער קלאוק מאכער יוניאן, האבען חברה איהם איינגעלאדען צו זינגען פאר די סטרייקער אין הינגען „קארמען" האל. די סטרייקער האט דא־מאלס אדרעסירט מארים זינגמאן, דער ווייס־פרעזידענט פון דער יוניאן. בראד־סקי'ן פאר זיי געזונגען א רייהע אי־דישע פאלקס לידער, די „אלטע הארץ", פרצ'ס „א פאסטוכעל", און די ארבע פון „טאפקא". זיין געזאנג האט ארויס־גערופען א רושם ביי די פארזאמלטע, און אלע האבען איהם געראטען צו שטו־דירען מוזיק. ווייל זיי האבען מעהר אדער וועניגער געפיהלט, אז זיין זינגען איז ניט אבי ווי א שטימע פון א פשוט'ן בשר ודם.

אין דער שיקאגא'ר אידישע פרע־סע האבען זיך אויך אנגעהויבען באוויי־זען אפטע מעלדונגען, לויט וועלכע געזאנגען לטובת דעם צוקונפטיגען אידישען זוכ־נער.

הודך דער צייט האט בראדסקי דערוויל פליסיג שטודירט ביי א פריי־וואטען באוואוסטען פראפעסיאנאל, און זעהר אפט אויך ארייסגעראטען פאר פארשידענע אנדערע געזעלשאפטליכע אינטערעסהמונגען.

ענדליך אין דאס איז געבראכען געווארען, די גרויסע אין איינפלוסרייכע הינע ענגלישע צייטונגען האבען אויך אנגעפאנגען דא און דארטען צו דער טאהן אויפ'ן בארד פון בראדסקי, אין דעם האט זיך דערוואוסט א פראנציזיזישער מענשען אין דער וועלט אין פון דער פארשידענע געביטען, אויב צו אר־בייטען אין אייגענע אינטערעסען, אויב צו אר־בייטען אין אייגענע אינטערעסען פון דער מדינה, אין דער אונגאן אין געבליבען דער בעסטער זיכערסטער וועג: צו איבערגע־בען איהר גרול אין די הענט פון אן אמעריקאנער רייכען פעטער.

עס קלינגט אפשר פרעמדליך, ווען א פעלקער־בונד דארף זיך זעכ־דען נאך דער פראטעקציע פון א רייכען יחיד, כדי די אינטערעסען פון א מדינה צו ראטעווען. אונגארן איז א קליינע מדינה'לע, א נידערג־שלאגענע מדינה'לע אהן א רודער אין אהן אן אייגענעם רצון. וואס דער פעלקער־בונד וויל, דאס טוט ער מיט איהר. הייגט ווען דער "בונד" איבערגעבען אונגארן אין די הענט פון אן אמעריקאנער באנקיר אין מאר־גען וועט די מדינה פארשאבערט ווערען צו א פראנצ'יזישען אדער ענגלי־שען באהן־מאגנאט, אדער מיינען־באראן.

עס איז הפקר א וועלט אין אייראפא, און אויף הפקר ווערען די אינ־טערעסען פון די קליינע מדינות איבערגעלאזען. ווען דער "בונד" וואלט זיך געקימערט פאר'ן כבוד פון די קלענערע פעלקער, וואלט ער שוין געפו־נען א וועג זיי אזוי צו מאנעווירירען אז דער כבוד פון יענע לענדער זאל ניט אנגעריהרט ווערען. דער "בונד" האט געקאנט שאפען א הלואה אינטער איהר אייגענער הענעמאניע און פינאנסירען די אונגארישע מלוכה־אינטער־רעסען אזוי ליאנג ביז דער מצב פון דער וועלט וועט סטאביליזירט ווערען און די קלענערע מדינות וועלען צו זיך קומען. אבער דעה וועט זיך עס איינשטעלען פאר אזעלכע טל'ומטר'דיגע מדינה'לאך ווי אונגארן?

ביסלאכווייז ווערט פארווירקליכט דער חלום פון די "געלט־איינ־שלונגער", וועלכע האבען די גרויסע מלוכות אויסגערופען. די באזיצער מדינות ווערען וואס ווייטער אלץ מעהרער און מעהרער אמעריקאנט. זיי ווערען פארקייפט צו אמעריקאנער פינאנצ'יעלע מלכים, און זייערע אינטערעסען ווערען צוריבען און צישטויבט אונטער דעם הרוק פון דער אימפעריאליסטישער פאלעטיק. מעג זיך אונגארן ווערט זיין דער סטעקעניע. מעג זיך דער אונגארישער רעזשים זיין דער ערנסטע אין דער וועלט. — אבער צו וואס האט מען באדארפט אויבערגעבען דאס מדינה'לע מיט אהרע מענשען אין די הענט פון אמעריקאנער באנקירען? ווינציג מאכט האט אמעריקע? קארג קאנצעסיעס האט אמעריקע אין איהרע לאפעס אריינגעכאפט זינט דער לעצטער שאס איז אויף די אייראפ־פייאישע פעלדער אפגעפייערט געווארען?!

אפענע טויערען—די איינציגע רעטונג

דאס, מיט וועלכען מען האט זיך ביז יעצט געשטיקט שטילערהייט ווענען דעם רעדט מען שוין יעצט גאנץ אפען.

מען האט ביז יעצט זיך געשעהמט אין די באטרעפענדע קרייזען, צו רעדען וועגען דער גרויסער איסוואנדערונג וועלכע געהט יעצט פאר ביי אונז אין לאנד — אבער מעהר קען מען עס שוין ניט איסבאהאלטען.

עס איז שוין מעהר קיין סוד ניט, אז די קאנאדער שטעדט ווערען איסגעליידיגט פון זייער באפעלקערונג.

די קלאגען הערען זיך יעצט פון אלע ווינקעלאך פון לאנד.

מען לייפט פון קאנאדע, אין קאנאדע פארשפארט איהרע טירען.

און מען פארגעסט דערביי די לאניק.

אין קאנאדע הערשט ארבייטסלאזיגקייט, איין איסערליכער מארק איז ניטא. דער איינגענער אינערליכער מארק איז באגרענעצט, שליסען זיך דארום די פאבריקען, ווערען הונדערטער מענשען ארבייטסלאז, לייזען ניט די געשעפטען און קרעמער, הייפט זיך עס אויך אפ אויף די איבעריגע צווייגען, און עס ווערט געשאפען א געדריקטע עקאנאמישע לאגע אין לאנד.

וואס זשע טוט מען? נעהמען אינזערע איטאריטעטען פארשפאר־רען טיר און טויער, ווערט דער צאהל פון קייפער נאך קלענער, די רייהען פון די ארבייטסלאזע וואקסט, די צאהל קאנסומער נאך מעהר פארקלע־נערט, און די לאגע נאך שלימער.

ווען מען וואלט אבער לאגיש געהאנדעלט, וואלט מען גאנץ אנ־דערש געהאנדעלט.

ווען טיר און אייער וואלטען פריי געווען, און פלאץ איז פארהאן איבערגעגעבן, וואלט געוואקסען די באפעלקערונג, וואלט געוואקסען דער פארבראיך, וואלט מעהר ארבייט געווען, וואלטען די געשעפטען מעהר געלייזט, וואלט די שטיטוגג א גאנץ אנדערע.

הונדערט טויזענד נייע מענשען זוען עס קומען אריין, מיינט דאס אז זיי דארפען שיך אין קליידער, הייזער אין מעבער, שפייז און אנדערע נייטווענדיגקייטען, ווערט דארום דער איינגענער מארק א גרעסערער, דארפען מעהר זאכען פראדוצירט ווערען, ווערט דאן מעהר ארבייט פאר אלעמען, און די לאגע א קלענערע ווערט דער.

דאס איז דער איינציגער לאגישער פועל יוצא ווען מען וויל זיך ארייננראסטען אין דער זאך, אבער ביי אונז ווערט אלעס צופרעסען פון דער בלינדער שנאה צום אייסלענדער, מען מערקט דערביי ניט, אז מען גראבט אונטער קאנאדע'ס אינטערעסען.

ווייל פינקט זיי דער עמיגראנט נויטיגט זיך אין קאנאדע, אזוי נור־טיגט זיך קאנאדע אנ'ס עמיגראנט. ביידען'ס אינטערעסען, קומען זיך צו־זאמען.

אנשטאט צו לעזען די פראגע אויף א לייכטערען אופן, זוכט מען צו אימיטירען די שטאאטען, און מען וויל זיך ניט רעכענען מיט די לעבע־דיגע פאקטען.

אבער מען וועט עס מוזען.

ווייל די נויט וועט טרייבען דערצו.

א לאנד וואס האט פלאץ פאר ווענינסטענס הונדערט מיליאן מענ־שען קען ניט בלייבען פוסט און לעער, מיט קיים אכט—ניין מיליאן איינ־וואוינער.

אפענע טויערען — אין דעם ליגט קאנאדע'ס איינציגע רעטונג.

אויף פרעמדע קעסט

איינצינגווייז ווערען די קלענערע און שוואכערע מדינות איינגע־שלונגען פון די גרויסע "העכט", פון די מעכטיגע מלוכות וואס זענען ארום די זעקסערינס פון דער גרויסער וועלט־מלחמה. אזא לאנד ווי עסטרייך האט זיך אויף די איינענע פיס ניט געקאנט האלטען און דער פעלקער־בונד האט געמוזט איהרע פינאנצ'יעלע לאטעס פארלאטען און אונטער איהר הענעמאניע ארינטערגעהמען. עסטרייך האט זיך אהן דעם פעלקער בונד און אהן די אמעריקאנער קאפיטאלען ניט געקאנט האלטען. זי וואלט אונטערגעגאנגען און וואלט אונטער איהרע אייגענע הורבות באגראבען געווארען.

און איצט קומט אונגארן. די מדינה איז אויסגעשעפט און אויסגע־מאטערט. זי קאן זיך אליין ניט דערנעהרען. זי קאן איהר אייגענעם פי־נאנצ'יעלען וואגען ניט שלעפען. דאס דער פעלקער־בונד זיך אויף איהר מרחם געווען און האט איבערגעגעבען די ברירה צו אויסקלייבען א רעטער. און א רעטער מיינט א רייכער פעטער מיט שווערע מיליארדען, א מין פינאנצ'יעלען דיקטאטאר, וואס זאל די געלט־אינטערעסען פון דער מדינה איבערנעהמען און באלעבאטעווען זיי אן אמת'ער הערשער. פאר אונגארן איז געבליבען דער בעסטער ווייכען דער איהר גרול אין די הענט פון אן אמעריקאנער רייכען פעטער.

עס קלינגט אפשר פרעמדליך, ווען א פעלקער־בונד דארף זיך זעכ־דען נאך דער פראטעקציע פון א רייכען יחיד, כדי די אינטערעסען פון א מדינה צו ראטעווען. אונגארן איז א קליינע מדינה'לע, א נידערג־שלאגענע מדינה'לע אהן א רודער אין אהן אן אייגענעם רצון. וואס דער פעלקער־בונד וויל, דאס טוט ער מיט איהר. הייגט ווען דער "בונד" איבערגעבען אונגארן אין די הענט פון אן אמעריקאנער באנקיר אין מאר־גען וועט די מדינה פארשאבערט ווערען צו א פראנצ'יזישען אדער ענגלי־שען באהן־מאגנאט, אדער מיינען־באראן.

עס איז הפקר א וועלט אין אייראפא, און אויף הפקר ווערען די אינ־טערעסען פון די קליינע מדינות איבערגעלאזען. ווען דער "בונד" וואלט זיך געקימערט פאר'ן כבוד פון די קלענערע פעלקער, וואלט ער שוין געפו־נען א וועג זיי אזוי צו מאנעווירירען אז דער כבוד פון יענע לענדער זאל ניט אנגעריהרט ווערען. דער "בונד" האט געקאנט שאפען א הלואה אינטער איהר אייגענער הענעמאניע און פינאנסירען די אונגארישע מלוכה־אינטער־רעסען אזוי ליאנג ביז דער מצב פון דער וועלט וועט סטאביליזירט ווערען און די קלענערע מדינות וועלען צו זיך קומען. אבער דעה וועט זיך עס איינשטעלען פאר אזעלכע טל'ומטר'דיגע מדינה'לאך ווי אונגארן?

ביסלאכווייז ווערט פארווירקליכט דער חלום פון די "געלט־איינ־שלונגער", וועלכע האבען די גרויסע מלוכות אויסגערופען. די באזיצער מדינות ווערען וואס ווייטער אלץ מעהרער און מעהרער אמעריקאנט. זיי ווערען פארקייפט צו אמעריקאנער פינאנצ'יעלע מלכים, און זייערע אינטערעסען ווערען צוריבען און צישטויבט אונטער דעם הרוק פון דער אימפעריאליסטישער פאלעטיק. מעג זיך אונגארן ווערט זיין דער סטעקעניע. מעג זיך דער אונגארישער רעזשים זיין דער ערנסטע אין דער וועלט. — אבער צו וואס האט מען באדארפט אויבערגעבען דאס מדינה'לע מיט אהרע מענשען אין די הענט פון אמעריקאנער באנקירען? ווינציג מאכט האט אמעריקע? קארג קאנצעסיעס האט אמעריקע אין איהרע לאפעס אריינגעכאפט זינט דער לעצטער שאס איז אויף די אייראפ־פייאישע פעלדער אפגעפייערט געווארען?!

THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
H. Winberg, Pres. & Gen. Mgr.
The Only Daily Jewish Newspaper In The Province of Ontario.
PUBLISHED BY
CANADIAN JEWISH PUBLISHING Co. Ltd.
251—253 Queen Street West Telephone Adelaide 3067
Subscription Rates $6 PER YEAR, $3.50 SIX MONTHS
Single Copy — 3 cents
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O. Toronto, Ont.
January 22nd 1913